

Roczny plan pracy z planem wynikowym do przedmiotu „wiedza o społeczeństwie
(do programu nauczania „W centrum uwagi. Zakres rozszerzony”)

Liczba godzin: 50

1h- początek roku szkolnego- Lekcja organizacyjna- wymagania edukacyjne, kryteria oceniania

Nr lekcji	Liczba godzin na realizację	Zagadnienia	Wymagania		Zapisy podstawy programowej	
			podstawowe	rozszerzające	zakres podstawowy	zakres rozszerzony
I. PRAWA CZŁOWIEKA						
1.	2	<ul style="list-style-type: none"> ■ cechy praw człowieka ■ historia praw człowieka ■ generacje praw człowieka ■ prawa pozytywne i negatywne ■ łamanie praw człowieka 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ podaje cechy praw człowieka; ■ charakteryzuje system praw człowieka w państwie demokratycznym; ■ wskazuje przykłady ograniczeń praw człowieka w państwach autorytarnych; ■ przedstawia pozycję jednostki w państwach totalitarnych; ■ rozpoznaje przypadki łamania praw człowieka w państwach demokratycznych; ■ omawia historyczne uwarunkowania rozwoju praw człowieka; ■ przyporządkowuje poszczególne prawa człowieka do odpowiadających im kategorii i generacji; ■ rozróżnia prawa negatywne i prawa pozytywne; ■ wymienia okoliczności, w których możliwe jest ograniczenie praw i wolności człowieka; ■ buduje argumenty potwierdzające uniwersalność praw człowieka. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ wyjaśnia, z czego wynikają przypadki łamania praw człowieka w państwach demokratycznych; ■ uzasadnia, że istnienie systemu ochrony praw człowieka jest koniecznym warunkiem prawidłowego funkcjonowania państw demokratycznych; ■ wykazuje, że zakres i sposób ochrony poszczególnych praw człowieka są uzależnione od kategorii i generacji, do których te prawa należą; ■ wyjaśnia, na czym polega różnica między prawami negatywnymi a prawami pozytywnymi; ■ bierze aktywny udział w debatach/dyskusjach na temat uniwersalności praw człowieka; ■ ocenia skalę łamania praw człowieka na świecie. 	<p>IV. Prawa człowieka i ich ochrona. Uczeń:</p> <p>5) pozyskuje w środkach masowego przekazu (między innymi, na stronach organizacji pozarządowych broniących praw człowieka) informacje o przypadkach naruszenia praw człowieka w państwach demokratycznych i przygotowuje analizę na ten temat;</p> <p>7) wykazuje różnice w przestrzeganiu praw człowieka w państwie demokratycznym i niedemokratycznym; przedstawia problem łamania praw człowieka w wybranym państwie niedemokratycznym.</p>	<p>XII. Prawa człowieka i ich ochrona międzynarodowa. Uczeń:</p> <p>1) przedstawia ideę oraz historyczny rozwój praw człowieka; rozróżnia generacje praw człowieka, stosując pojęcia praw negatywnych i pozytywnych oraz wskazując na inny stopień ich ochrony;</p> <p>2) przedstawia kwestię urzeczywistnienia wybranej wolności człowieka i stopnia jej ograniczenia związanego z prawami innych osób lub porządkiem publicznym;</p> <p>7) przedstawia argumenty na rzecz uniwersalności praw człowieka i analizuje zastrzeżenia sformułowane przez jej przeciwników.</p>
2.	3	<ul style="list-style-type: none"> ■ katalog praw i wolności w <i>Konstytucji RP</i> ■ prawo do sądu 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ wymienia wskazane w <i>Konstytucji RP</i> zasady ogólne dotyczące funkcjonowania systemu ochrony praw człowieka; 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ omawia wskazane w <i>Konstytucji RP</i> zasady ogólne dotyczące funkcjonowania systemu ochrony praw człowieka; 	<p>IV. Prawa człowieka i ich ochrona. Uczeń:</p> <p>1) wymienia „zasady ogólne” i katalog praw człowieka zapisane</p>	<p>XII. Prawa człowieka i ich ochrona międzynarodowa. Uczeń:</p> <p>8) pozyskuje informacje o przypadkach potwierzonego naruszenia praw lub wolności</p>

		<ul style="list-style-type: none"> prawo do zaskarżenia wniosek do RPO skarga konstytucyjna 	<ul style="list-style-type: none"> przyporządkowuje poszczególne prawa człowieka do odpowiadających im konstytucyjnych kategorii praw i wolności; podaje wskazane w <i>Konstytucji RP</i> środki ochrony wolności i praw; wskazuje zadania i formy działania Rzecznika Praw Obywatelskich; sporządza według wzoru skargę do Rzecznika Praw Obywatelskich; wyjaśnia znaczenie indywidualnej skargi konstytucyjnej. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, jaka jest różnica między prawami człowieka a prawami obywatela; opisuje sposób funkcjonowania sądowych środków ochrony praw i wolności; przedstawia warunki, które musi spełniać skarga konstytucyjna; proponuje działania, które można by podjąć w celu ochrony praw człowieka, gdyby zostały one naruszone; dokonuje krytycznej analizy funkcjonowania instytucji Rzecznika Praw Obywatelskich w Polsce; bierze aktywny udział w debatach/dyskusjach dotyczących poziomu przestrzegania praw człowieka w Rzeczypospolitej Polskiej. 	<p>w <i>Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej</i>;</p> <p>2) przedstawia sądowe środki ochrony praw i wolności w Rzeczypospolitej Polskiej oraz sposób działania Rzecznika Praw Obywatelskich; pisze skargę do Rzecznika Praw Obywatelskich (według wzoru dostępnego na stronie internetowej); wykazuje znaczenie skargi konstytucyjnej.</p>	<p>człowieka w Rzeczypospolitej Polskiej; pisze wystąpienie publiczne w tej sprawie.</p>
3.	2	<ul style="list-style-type: none"> <i>Europejska konwencja praw człowieka</i> Europejski Trybunał Praw Człowieka <i>Europejska karta społeczna</i> <i>Karta praw podstawowych Unii Europejskiej</i> wymiar ludzki OBWE 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia organizacje międzynarodowe tworzące fundament europejskiego systemu ochrony praw człowieka; wymienia kategorie i generacje praw gwarantowanych na mocy: <ul style="list-style-type: none"> - <i>Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności</i>, - <i>Europejskiej karty socjalnej</i>, - <i>Karty praw podstawowych UE</i>; podaje przykłady praw i wolności gwarantowanych na mocy: <ul style="list-style-type: none"> - <i>Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności</i>, - <i>Europejskiej karty socjalnej</i>, - <i>Karty praw podstawowych UE</i>; wymienia cele i zasady funkcjonowania: <ul style="list-style-type: none"> - Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, - Europejskiego Rzecznika Praw Obywatelskich; przedstawia warunki dopuszczalności skargi indywidualnej do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka; formułuje wnioski z analizy wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> porównuje katalogi praw gwarantowanych na mocy: <ul style="list-style-type: none"> - <i>Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności</i> oraz jej protokołów dodatkowych, - <i>Europejskiej karty socjalnej</i>, - <i>Karty praw podstawowych UE</i>; omawia poszczególne etapy postępowania przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka; przedstawia uwarunkowania, które wpłynęły na ukształtowanie się systemów ochrony praw człowieka funkcjonujących w ramach Rady Europy, OBWE oraz Unii Europejskiej; dokonuje krytycznej analizy funkcjonowania poszczególnych organów i instytucji tworzących europejski system ochrony praw człowieka; aktywnie uczestniczy w debatach/dyskusjach dotyczących funkcjonowania europejskiego systemu ochrony praw człowieka. 	<p>IV. Prawa człowieka i ich ochrona. Uczeń:</p> <p>3) uzasadnia znaczenie <i>Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności</i> w kontekście Europejskiego Trybunału Praw Człowieka; przedstawia warunki, jakie muszą zaistnieć, aby rozpatrzyć on skargę obywatela; analizuje wybrany wyrok tego trybunału.</p>	<p>XII. Prawa człowieka i ich ochrona międzynarodowa. Uczeń:</p> <p>3) wymienia katalog praw i wolności z <i>Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności</i> oraz z protokołów do niej przyjętych; pisze skargę do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka;</p> <p>4) wymienia katalog praw i wolności z <i>Europejskiej karty socjalnej</i>; rozważa dylematy związane z prawami socjalnymi i sposobem ich realizacji przez państwo;</p> <p>6) charakteryzuje system ochrony praw człowieka Unii Europejskiej (<i>Karta praw podstawowych</i>, działania Europejskiego Rzecznika Praw Obywatelskich) oraz Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie;</p> <p>7) przedstawia argumenty na rzecz uniwersalności praw człowieka i analizuje zastrzeżenia formułowane przez jej przeciwników.</p>
4.	2	<ul style="list-style-type: none"> <i>Powszechna deklaracja praw człowieka</i> pakty praw człowieka Rada Praw Człowieka Wysoki Komisarz Narodów Zjednoczonych ds. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> omawia okoliczności, które doprowadziły do uchwalenia <i>Powszechnej deklaracji praw człowieka</i>, oraz przedstawia cele i zasady określone w tym akcie prawa międzynarodowego; wymienia organy ONZ tworzące światowy system ochrony praw człowieka; podaje kategorie i generacje praw gwarantowanych na mocy: <ul style="list-style-type: none"> - <i>Międzynarodowego paktu praw obywatelskich</i> 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> przedstawia cele i zadania poszczególnych organów ONZ tworzących światowy system ochrony praw człowieka; porównuje katalogi praw gwarantowanych na mocy: <ul style="list-style-type: none"> - <i>Międzynarodowego paktu praw obywatelskich i politycznych</i>, - <i>Międzynarodowego paktu praw socjalnych, gospodarczych i kulturalnych</i>; porównuje sposoby ochrony praw gwarantowanych w: <ul style="list-style-type: none"> - <i>Międzynarodowym pakcie praw obywatelskich i</i> 		<p>XII. Prawa człowieka i ich ochrona międzynarodowa. Uczeń:</p> <p>5) charakteryzuje system ochrony praw człowieka Organizacji Narodów Zjednoczonych; wykazuje różnice w ochronie praw na podstawie przepisów <i>Międzynarodowego paktu praw obywatelskich i politycznych</i> oraz <i>Międzynarodowego paktu praw socjalnych, gospodarczych i kulturalnych</i>;</p>

		<ul style="list-style-type: none"> Praw Człowieka Międzynarodowy Trybunał Karny Wysoki Komisarz Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców 	<p><i>i politycznych,</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Międzynarodowego paktu praw socjalnych, gospodarczych i kulturalnych; wskazuje przykłady praw i wolności gwarantowanych na mocy: <ul style="list-style-type: none"> - Międzynarodowego paktu praw obywatelskich i politycznych, - Międzynarodowego paktu praw socjalnych, gospodarczych i kulturalnych; przedstawia, w jaki sposób są chronione prawa uwzględnione w: <ul style="list-style-type: none"> - Międzynarodowym pakcie praw obywatelskich i politycznych, - Międzynarodowym pakcie praw socjalnych, gospodarczych i kulturalnych; wymienia cele i zasady funkcjonowania: <ul style="list-style-type: none"> - Międzynarodowego Trybunału Karnego, - Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Praw Człowieka, - Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców; wyjaśnia znaczenie pojęcia „uchodźca” w kontekście prawa międzynarodowego. 	<p><i>politycznych,</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Międzynarodowym pakcie praw socjalnych, gospodarczych i kulturalnych; przedstawia warunki, które musi spełniać skarga indywidualna do Komitetu Praw Człowieka; omawia uwarunkowania, które doprowadziły do powstania systemu ochrony praw człowieka w ramach ONZ; dokonuje krytycznej analizy funkcjonowania systemu ochrony praw człowieka w ramach ONZ; aktywnie uczestniczy w debatach/dyskusjach dotyczących funkcjonowania systemu ochrony praw człowieka w ramach ONZ. 		<p>9) wyjaśnia znaczenie Międzynarodowego Trybunału Karnego oraz Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych do Spraw Uchodźców dla systemu ochrony praw człowieka na świecie; przedstawia sytuację uchodźców we współczesnym świecie.</p>
5.	2	<ul style="list-style-type: none"> funkcje organizacji pozarządowych w zakresie ochrony praw człowieka Amnesty International Human Rights Watch Helsinkińska Fundacja Praw Człowieka Międzynarodowy Ruch Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężycza organizacje humanitarne 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady organizacji pozarządowych działających na rzecz ochrony praw człowieka; pozyskuje z dostępnych źródeł informacje na temat celów, zasad i form działania wybranej organizacji zajmującej się ochroną praw człowieka; wymienia formy aktywności organizacji pozarządowych zajmujących się ochroną praw człowieka. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje funkcje organizacji pozarządowych w zakresie ochrony praw człowieka; dokonuje krytycznej analizy celów, zasad i form działania wybranej organizacji zajmującej się ochroną praw człowieka; przedstawia cele i formy działania następujących organizacji pozarządowych: <ul style="list-style-type: none"> - Amnesty International, - Human Rights Watch, - Helsinkińskiej Fundacji Praw Człowieka, - Międzynarodowego Ruchu Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężycza; omawia cele i formy działania wybranych organizacji humanitarnych; określa, jakie znaczenie ma działalność organizacji humanitarnych dla ochrony praw człowieka. 	<p>IV. Prawa człowieka i ich ochrona. Uczeń:</p> <p>6) wskazuje organizacje pozarządowe zajmujące się ochroną praw człowieka i charakteryzuje działania jednej z nich.</p>	<p>XII. Prawa człowieka i ich ochrona międzynarodowa. Uczeń:</p> <p>10) charakteryzuje działania organizacji pozarządowych zajmujących się ochroną praw człowieka, odnosząc się do przykładów aktywności kilku z nich.</p>
	3					
II. STOSUNKI MIĘDZYNARODOWE						
6.	2	<ul style="list-style-type: none"> podmioty prawa międzynarodowego zasady 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia podstawowe podmioty prawa międzynarodowego; przedstawia podstawowe zasady prawa międzynarodowego; 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje podstawowe podmioty prawa międzynarodowego; wyjaśnia, jakie są przyczyny łamania podstawowych zasad prawa międzynarodowego, i wymienia jego 		<p>VII. Współczesne stosunki międzynarodowe. Uczeń:</p> <p>1) przedstawia podmioty prawa międzynarodowego publicznego i podstawowe zasady prawa międzynarodowego</p>

		<p>prawa międzynarodowego</p> <ul style="list-style-type: none"> wielopłaszczyznowość i złożoność stosunków międzynarodowych 	<ul style="list-style-type: none"> rozpoznaje sytuacje, w których doszło do złamania podstawowych zasad prawa międzynarodowego; wymienia czynniki wpływające na kształt współczesnych stosunków międzynarodowych; omawia – na wybranym przykładzie – polityczne, gospodarcze i kulturowe uwarunkowania współczesnych stosunków międzynarodowych; wymienia współzależności łączące państwa we współczesnym środowisku międzynarodowym. 	<p>konsekwencje;</p> <ul style="list-style-type: none"> wykazuje – na wybranych przykładach – złożoność i wielopłaszczyznowość współczesnych stosunków międzynarodowych; tłumaczy, jakie są źródła współzależności łączących państwa we współczesnym środowisku międzynarodowym i co wynika z tych powiązań. 		<p>(powstrzymania się od groźby użycia siły lub jej użycia, integralności terytorialnej, pokojowego załatwiania sporów, nieingerencji w sprawy wewnętrzne państwa, suwerennej równości, samostanowienia narodów, suwerenności, nienaruszalności granic);</p> <p>2) wykazuje złożoność i wielopłaszczyznowość współczesnych stosunków międzynarodowych oraz współzależność państw w środowisku międzynarodowym.</p>
7.	3	<ul style="list-style-type: none"> typy ładów międzynarodowych mocarstwa znaczenie supermocarstw zmiany w ładzie międzynarodowym w XXI w. znaczenie zasobów naturalnych w polityce międzynarodowej działania regionalnych mocarstw niezachodnich relacje polityczne, gospodarcze i kulturowe łączące państwa o wysokim i o niskim poziomie PKB [w tym problem zależności postkolonialnej i neokolonialnej] mechanizmy zwiększające lub zmniejszające ekonomiczne dysproporcje między państwami 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> rozróżnia poszczególne typy ładów międzynarodowych; wymienia współczesne mocarstwa regionalne oraz supermocarstwa; charakteryzuje rolę mocarstw w poszczególnych typach ładów międzynarodowych; wymienia zmiany, które zaszły w ładzie międzynarodowym w XXI w.; przedstawia – na wybranym przykładzie – znaczenie strategicznych zasobów naturalnych w polityce międzynarodowej; wymienia państwa o najniższym i najwyższym PKB; wyjaśnia, na czym polegał kolonializm i jaka była jego geneza; wskazuje zależności polityczne, gospodarcze i kulturowe łączące państwa rozwinięte i rozwijające się [o różnym poziomie PKB]; rozpoznaje mechanizmy i działania, które zmniejszają lub zwiększają dysproporcje ekonomiczne i rozwojowe między państwami; wskazuje mechanizmy, dzięki którym mocarstwa regionalne i supermocarstwa umacniają swoją pozycję na arenie międzynarodowej; określa charakter, zasięg terytorialny i cele działania wybranych organizacji międzynarodowych [np. BRICS, Szanghajska Organizacja Współpracy]. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje poszczególne typy ładów międzynarodowych; wymienia przyczyny, przejawy i konsekwencje zmian w ładzie międzynarodowym w XXI w.; wyjaśnia, jakie jest znaczenie kolonializmu i kolonialnej historii we współczesnych stosunkach międzynarodowych; analizuje – na wybranych przykładach – zależności polityczne, gospodarcze i kulturowe łączące państwa rozwinięte i rozwijające się [o różnym poziomie PKB]; przedstawia cele regionalnych mocarstw niezachodnich i formy ich działalności na arenie międzynarodowej [Chińskiej Republiki Ludowej, Indii, Federacji Rosyjskiej, Brazylii]; wyjaśnia, jaka jest rola mocarstw regionalnych w wybranych organizacjach międzynarodowych [np. w BRICS i Szanghajskiej Organizacji Współpracy]; formuluje i uzasadnia własne stanowisko w sporze dotyczącym roli supermocarstw w kształtowaniu współczesnych stosunków politycznych, gospodarczych i kulturowych; charakteryzuje i krytycznie analizuje mechanizmy, które zmniejszają lub zwiększają dysproporcje ekonomiczne między państwami. 		<p>XIII. Ład międzynarodowy. Uczeń:</p> <ol style="list-style-type: none"> rozróżnia typy ładów międzynarodowych (monocentryczny, dwubiegunowy, policentryczny), odwołując się do historii XX i XXI wieku; przedstawia na przykładach znaczenie supermocarstw dla funkcjonowania tych ładów; przedstawia zmiany w międzynarodowym ładzie politycznym i gospodarczym w XXI wieku; wyjaśnia znaczenie strategicznych zasobów naturalnych w polityce międzynarodowej; wyjaśnia na przykładach wzajemne zależności polityczne, gospodarcze i kulturowe pomiędzy państwami o różnym poziomie PKB i różnej jego strukturze; wyjaśnia znaczenie okresu kolonializmu w tych zależnościach; przedstawia mechanizmy i działania, które zmniejszają lub powiększają dysproporcje pomiędzy państwami o różnym poziomie PKB i różnej jego strukturze; wykazuje, że regionalne mocarstwa niezachodnie (Chińska Republika Ludowa, Republika Indii, Federacja Rosyjska, Federacyjna Republika Brazylii) działają w kierunku wzmocnienia własnej pozycji międzynarodowej, także poprzez organizacje międzynarodowe (BRICS, Szanghajska Organizacja Współpracy).

8.	1	<ul style="list-style-type: none"> ■ strategiczne zasoby naturalne ■ zmiany klimatyczne ■ PKB ■ wzrost gospodarczy ■ kolonializm ■ neokolonializm 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ wyjaśnia, czym są strategiczne zasoby naturalne; ■ podaje przykłady dowodzące wpływu strategicznych zasobów naturalnych na politykę międzynarodową; ■ wymienia państwa o najniższym i najwyższym PKB we współczesnym świecie; ■ wskazuje przykłady dowodzące wpływu historii kolonialnej na kształt współczesnych stosunków międzynarodowych; ■ prawidłowo posługuje się pojęciami „kolonializm” i „neokolonializm”; ■ wskazuje przykłady zależności politycznych, gospodarczych i kulturowych łączących państwa wysoko rozwinięte i rozwijające się, w tym dawne metropolie i kolonie; ■ rozpoznaje mechanizmy i działania, które zmniejszają lub zwiększają ekonomiczne dysproporcje między państwami. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ wyjaśnia, jakie jest znaczenie strategicznych zasobów naturalnych w polityce międzynarodowej; ■ uzasadnia konieczność dywersyfikacji źródeł energii; ■ przedstawia wpływ historii kolonialnej na kształt współczesnych stosunków międzynarodowych; ■ wyjaśnia, jakie są polityczne konsekwencje kryzysu ekologicznego i klimatycznego; ■ formułuje i uzasadnia własne stanowisko w sporze dotyczącym energetyki jądrowej i odnawialnych źródeł energii; ■ analizuje – na wybranych przykładach – zależności polityczne, gospodarcze i kulturowe łączące państwa wysoko rozwinięte i rozwijające się, w tym dawne metropolie i kolonie; ■ charakteryzuje i krytycznie analizuje mechanizmy i działania, które zmniejszają lub zwiększają dysproporcje ekonomiczne między państwami. 		<p>XIII. Ład międzynarodowy. Uczeń:</p> <p>6) analizuje kwestię globalizacji na podstawie literatury (np. fragmentów pracy <i>Dzihad kontra McŚwiat</i> Benjamina R. Barbera lub <i>No Logo</i> Naomi Klein);</p> <p>7) charakteryzuje wpływ globalnych korporacji na współczesną politykę, gospodarkę i społeczeństwo.</p>
9.	1	<ul style="list-style-type: none"> ■ globalizacja ■ aktorzy globalizacji ■ wymiary globalizacji ■ przyczyny i skutki procesu globalizacji ■ makdonaldyzacja ■ korporacje transnarodowe 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ wymienia głównych aktorów procesu globalizacji; ■ rozpoznaje przejawy globalizacji we współczesnym świecie; ■ prawidłowo posługuje się pojęciami: „globalizacja”, „korporacja”, „makdonaldyzacja”; ■ wymienia główne wymiary globalizacji; ■ przedstawia źródła procesów globalizacyjnych przebiegających we współczesnym świecie; ■ wymienia najważniejsze wyzwania stojące przed społecznością międzynarodową w związku z procesem globalizacji; ■ wskazuje przykłady dowodzące wpływu globalnych korporacji na współczesne politykę, gospodarkę i życie społeczne; ■ na podstawie lektury tekstów publicystycznych i naukowych formułuje wnioski dotyczące wybranych problemów wynikających z procesu globalizacji. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ przedstawia – na wybranych przykładach gospodarczych, politycznych, kulturowych i społecznych – skutki procesu globalizacji widoczne we współczesnym świecie; ■ formułuje i uzasadnia własne stanowisko w sporze dotyczącym wpływu globalizacji na kształt stosunków we współczesnym świecie; ■ dokonuje krytycznej analizy roli wybranych podmiotów [politycznych i gospodarczych] w procesie globalizacji; ■ formułuje wnioski na podstawie analizy konsekwencji współczesnych procesów globalizacyjnych. 	<p>VII. Współczesne stosunki międzynarodowe.</p> <p>Uczeń:</p> <p>3) wyjaśnia pojęcie globalizacji i wykazuje jej formy i skutki w sferze polityki, kultury i społeczeństwa;</p> <p>diagnozuje wpływ na ten proces podmiotów prawa międzynarodowego; przedstawia najważniejsze wyzwania związane z procesem globalizacji.</p>	<p>XIII. Ład międzynarodowy. Uczeń:</p> <p>6) analizuje kwestię globalizacji na podstawie literatury (np. fragmentów pracy <i>Dzihad kontra McŚwiat</i> Benjamina R. Barbera lub <i>No Logo</i> Naomi Klein);</p> <p>7) charakteryzuje wpływ globalnych korporacji na współczesną politykę, gospodarkę i społeczeństwo.</p>
10.	3	<ul style="list-style-type: none"> ■ konflikt międzynarodowy ■ konflikt etniczny ■ separatyzm ■ terroryzm ■ rozwiązywanie konfliktów ■ pomoc 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ prawidłowo posługuje się pojęciami: „konflikt etniczny”, „separatyzm”, „terroryzm”, „pomoc humanitarna”, „pomoc rozwojowa”, „interwencja humanitarna”, „misja pokojowa”; ■ wymienia państwa, w których występują konflikty etniczne: <ul style="list-style-type: none"> - w granicach Unii Europejskiej, - w azjatyckiej części obszaru poradzieckiego, - na obszarze Środkowego i Dalekiego Wschodu, 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ analizuje współczesne konflikty etniczne w świetle prawa międzynarodowego; ■ przedstawia przyczyny, przejawy i konsekwencje współczesnych konfliktów etnicznych/separatyzmów; ■ wyjaśnia, jakie czynniki decydują o reakcjach wspólnoty międzynarodowej na poszczególne współczesne ruchy separatystyczne; ■ formułuje wnioski na podstawie analizy konsekwencji 	<p>VII. Współczesne stosunki międzynarodowe.</p> <p>Uczeń:</p> <p>4) przedstawia konflikty etniczne na obszarze państw członkowskich Unii Europejskiej; lokalizuje je, wyjaśnia ich przyczyny</p>	<p>XIII. Ład międzynarodowy. Uczeń:</p> <p>9) wyjaśnia problem separatyzmów i odnosi go do prawa międzynarodowego; wykazuje różnicowanie w reakcjach wspólnoty międzynarodowej wobec poszczególnych separatyzmów;</p> <p>10) przedstawia konflikty międzynarodowe i etniczne</p>

		<p>humanitarna i rozwojowa</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ interwencje humanitarne ▪ misje pokojowe 	<p>- w Afryce i na Bliskim Wschodzie;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia przejawy i konsekwencje współczesnych konfliktów etnicznych; ▪ wskazuje przykłady reakcji wspólnoty międzynarodowej na działalność współczesnych separatystów; ▪ przedstawia sposoby rozwiązywania konfliktów etnicznych w ramach działań społeczności międzynarodowej; ▪ wskazuje przykłady pomocy humanitarnej i rozwojowej; ▪ podaje przykłady misji pokojowych realizowanych w regionach, w których rozgrywają się współczesne konflikty etniczne; ▪ formułuje i uzasadnia własne stanowisko w sporze dotyczącym zasadności i skuteczności pomocy humanitarnej udzielanej państwom i społecznościom dotkniętym konfliktami etnicznymi/separatyzmami; ▪ wymienia główne organizacje terrorystyczne we współczesnym świecie; ▪ wskazuje konkretne przykłady działań współczesnych organizacji terrorystycznych; ▪ podaje przyczyny współczesnego terroryzmu; ▪ wymienia podstawowe strategie i formy walki ze współczesnym terroryzmem. 	<p>współczesnych konfliktów etnicznych/separatyzmów;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ porównuje charakter i znaczenie pomocy humanitarnej oraz pomocy rozwojowej; ▪ charakteryzuje wybrane misje pokojowe i interwencje humanitarne, a także ocenia je z uwzględnieniem ich aspektów moralnych i skutków; ▪ analizuje przyczyny i konsekwencje działalności wybranych współczesnych organizacji terrorystycznych; ▪ dokonuje krytycznej analizy wybranych strategii zwalczania współczesnego terroryzmu; ▪ omawia i ocenia aktywność państwa polskiego w walce ze współczesnym terroryzmem. 	<p>i konsekwencje;</p> <p>5) wyjaśnia źródła współczesnego terroryzmu oraz przedstawia różne organizacje terrorystyczne i sposoby oraz przykłady ich działania.</p>	<p>w nieunijnej części Europy; lokalizuje je, wyjaśnia ich przyczyny i konsekwencje;</p> <p>11) przedstawia konflikty międzynarodowe i etniczne w azjatyckiej części obszaru poradzieckiego; lokalizuje je i wyjaśnia ich przyczyny i konsekwencje;</p> <p>12) przedstawia konflikty międzynarodowe i etniczne w XXI wieku na obszarze Środkowego i Dalekiego Wschodu; lokalizuje je i wyjaśnia ich przyczyny i konsekwencje;</p> <p>13) przedstawia konflikty międzynarodowe i etniczne w XXI wieku na obszarze Afryki i Bliskiego Wschodu; lokalizuje je i wyjaśnia ich przyczyny i konsekwencje;</p> <p>14) charakteryzuje na przykładach najczęściej stosowane sposoby rozwiązywania długotrwałych konfliktów między narodami i państwami;</p> <p>15) wyjaśnia pojęcia pomocy humanitarnej, współpracy rozwojowej, interwencji humanitarnej oraz misji pokojowej; podaje ich przykłady z różnych części świata, oceniając ich skuteczność i aspekty moralne;</p> <p>16) wyjaśnia przyczyny i sposoby działania terrorystów;</p> <p>17) charakteryzuje strategie zwalczania terroryzmu, wskazując na ich słabe i mocne strony.</p>
	2					

III. ORGANIZACJE MIĘDZYNARODOWE

11.	2	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>Karta Narodów Zjednoczonych</i> ▪ cele i zadania ONZ ▪ organy ONZ ▪ organizacje wyspecjalizowane Narodów Zjednoczonych ▪ <i>Agenda na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030</i> ▪ misje pokojowe 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ wymienia cele działalności Organizacji Narodów Zjednoczonych; ▪ przedstawia okoliczności uchwalenia <i>Karty Narodów Zjednoczonych</i> oraz postanowienia zawarte w tym akcie; ▪ charakteryzuje główne organy ONZ [struktura, cele, formy działania]; ▪ wskazuje cele misji pokojowych ONZ; ▪ wymienia główne cele wyspecjalizowanych organizacji ONZ: <ul style="list-style-type: none"> - Światowej Organizacji Zdrowia, - Międzynarodowej Organizacji Pracy, 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ przedstawia genezę powstania Organizacji Narodów Zjednoczonych; ▪ dokonuje krytycznej analizy wybranych form działalności ONZ i jej wyspecjalizowanych organizacji; ▪ formułuje i uzasadnia własne stanowisko w sporze o rolę ONZ i jej wyspecjalizowanych organizacji we współczesnym świecie; ▪ wymienia główne założenia zawarte w <i>Agendzie na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030</i>. 	<p>VII. Współczesne stosunki międzynarodowe.</p> <p>Uczeń:</p> <p>7) charakteryzuje cele i najważniejsze organy Organizacji Narodów Zjednoczonych (Zgromadzenie Ogólne, Rada Bezpieczeństwa, Sekretarz Generalny, Rada Gospodarcza i Społeczna, Międzynarodowy Trybunał</p>	<p>XIII. Ład międzynarodowy. Uczeń:</p> <p>24) przedstawia cele działania: Światowej Organizacji Zdrowia, Międzynarodowej Organizacji Pracy, Organizacji Narodów Zjednoczonych do Spraw Wyżywienia i Rolnictwa, Międzynarodowego Funduszu Walutowego, Międzynarodowego Banku Odbudowy i Rozwoju, Światowej Organizacji Handlu, Organizacji Narodów Zjednoczonych do Spraw Oświaty, Nauki i Kultury, Organizacji Narodów Zjednoczonych do Spraw</p>
-----	---	--	--	--	---	--

		ONZ	<ul style="list-style-type: none"> - Organizacji Narodów Zjednoczonych ds. Wyzwienienia i Rolnictwa, - Międzynarodowego Funduszu Walutowego, - Międzynarodowego Banku Odbudowy i Rozwoju, - Światowej Organizacji Handlu, - Organizacji Narodów Zjednoczonych ds. Oświaty, Nauki i Kultury, - Organizacji Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju Przemysłowego, - Międzynarodowej Agencji Energii Atomowej. 		Sprawiedliwości); przedstawia jej wybrane działania i ocenia ich skuteczność.	Rozwoju Przemysłowego oraz Międzynarodowej Agencji Energii Atomowej.
12.	1	<ul style="list-style-type: none"> ■ grupa G7 ■ Szanghajska Organizacja Współpracy ■ BRICS ■ Organizacja Państw Eksportujących Ropę Naftową ■ Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju ■ grupa G20 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ wymienia cele oraz przedstawia strukturę organizacyjną następujących form współpracy ponadregionalnej: <ul style="list-style-type: none"> - grupy G7, - Szanghajskej Organizacji Współpracy, - BRICS, - Organizacji Państw Eksportujących Ropę Naftową, - Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju, - grupy G20. ■ charakteryzuje zadania i kompetencje głównych organów i instytucji działających w ramach poznanych form współpracy ponadregionalnej. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ ocenia, jaką rolę odgrywają we współczesnym świecie następujące formy współpracy ponadregionalnej: <ul style="list-style-type: none"> - grupa G7, - Szanghajska Organizacja Współpracy, - BRICS, - Organizacja Państw Eksportujących Ropę Naftową, - Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju, - grupa G20. ■ aktywnie uczestniczy w debatach/dyskusjach dotyczących znaczenia organizacji ponadregionalnych w międzynarodowej polityce. 		XIII. Ład międzynarodowy. Uczeń: 8) wykazuje, że regionalne mocarstwa niezachodnie (Chińska Republika Ludowa, Republika Indii, Federacja Rosyjska, Federacyjna Republika Brazylii) działają w kierunku wzmocnienia własnej pozycji międzynarodowej, także poprzez organizacje międzynarodowe (BRICS, Szanghajska Organizacja Współpracy); 21) przedstawia cele i główne działania inicjatyw międzynarodowych G7/8 i G20 oraz Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju; 22) przedstawia cele międzynarodowych organizacji gospodarczych: Środkowoeuropejskiego Stowarzyszenia Wolnego Handlu, Współpracy Gospodarczej Azji i Pacyfiku, Północnoamerykańskiej Strefy Wolnego Handlu i Organizacji Państw Eksportujących Ropę Naftową.
13.	1	<ul style="list-style-type: none"> ■ cele i zadania NATO ■ <i>Traktat północnoatlantycki</i> ■ partnerzy NATO ■ organy i struktura organizacyjna NATO ■ operacje pokojowe i militarne NATO 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ przedstawia genezę Organizacji Paktu Północnoatlantyckiego oraz jej główne cele i zadania; ■ określa, kiedy uchwalono <i>Traktat północnoatlantycki</i>, oraz wymienia postanowienia zawarte w tym akcie; ■ przedstawia rolę USA w strukturach NATO; ■ wymienia cele i formy działalności NATO w współczesnym świecie; ■ podaje przykłady operacji pokojowych i militarnych NATO. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ przedstawia rozwój terytorialny NATO, w tym wskazuje czynniki, które zadecydowały o akcesji poszczególnych państw, ze szczególnym uwzględnieniem państw postkomunistycznych; ■ wymienia i lokalizuje na mapie państwa członkowskie NATO; ■ charakteryzuje strukturę organizacyjną NATO, w tym omawia zadania i kompetencje poszczególnych organów Sojuszu; ■ przedstawia ewolucję celów i form działania NATO; ■ wymienia cele i skutki misji pokojowych przeprowadzonych przez NATO od lat 90. XX w.; ■ dokonuje krytycznej analizy aktywności NATO na przełomie XX i XXI w. 	VII. Współczesne stosunki międzynarodowe. Uczeń: 11) przedstawia genezę, cele i najważniejsze organy Organizacji Paktu Północnoatlantyckiego; ocenia wpływ tej organizacji na utrzymanie pokoju międzynarodowego i pozycję Stanów Zjednoczonych Ameryki w świecie.	XIII. Ład międzynarodowy. Uczeń: 23) wymienia najważniejsze operacje pokojowe i militarne Organizacji Paktu Północnoatlantyckiego; wykazuje zmieniającą się rolę tej organizacji od lat 90. XX wieku;

14.	1	<ul style="list-style-type: none"> ■ regionalizm ■ Rada Europy ■ OBWE ■ ASEAN ■ WNP ■ LPA ■ UA ■ OPA ■ EFTA ■ NAFTA ■ APEC ■ CEFTA ■ strefy wolnego handlu 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ wyjaśnia znaczenie pojęcia „regionalizm”; ■ wymienia cele oraz przedstawia strukturę organizacyjną następujących form współpracy regionalnej: <ul style="list-style-type: none"> - Rady Europy, - Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie [OBWE], - Stowarzyszenia Narodów Azji Południowo-Wschodniej [ASEAN], - Wspólnoty Niepodległych Państw [WNP], - Ligi Państw Arabskich [LPA], - Unii Afrykańskiej [UA], - Organizacji Państw Amerykańskich [OPA], - Europejskiego Stowarzyszenia Wolnego Handlu [EFTA], - Północnoamerykańskiej Strefy Wolnego Handlu [NAFTA], - Wspólnoty Gospodarczej Azji i Pacyfiku [APEC], - Środkowoeuropejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu [CEFTA]; ■ charakteryzuje zadania i kompetencje głównych organów i instytucji działających w ramach poznanych form współpracy regionalnej; ■ wyjaśnia, czym są strefy wolnego handlu. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ ocenia, jaką rolę odgrywają we współczesnym świecie następujące formy współpracy regionalnej: <ul style="list-style-type: none"> - Rada Europy, - Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie [OBWE], - Stowarzyszenie Narodów Azji Południowo-Wschodniej [ASEAN], - Wspólnota Niepodległych Państw [WNP], - Liga Państw Arabskich [LPA], - Unia Afrykańska [UA], - Organizacja Państw Amerykańskich [OPA], - Europejskie Stowarzyszenie Wolnego Handlu [EFTA], - Północnoamerykańska Strefa Wolnego Handlu [NAFTA], - Wspólnota Gospodarcza Azji i Pacyfiku [APEC], - Środkowoeuropejskie Porozumienie o Wolnym Handlu [CEFTA]; ■ aktywnie uczestniczy w debatach/dyskusjach dotyczących znaczenia organizacji regionalnych w międzynarodowej polityce; ■ określa znaczenie stref wolnego handlu w światowej gospodarce. 		<p>XIII. Ład międzynarodowy. Uczeń:</p> <p>18) charakteryzuje genezę, strukturę oraz działania Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie oraz Rady Europy;</p> <p>19) przedstawia cele form współpracy regionalnej, w tym inicjatyw międzynarodowych, w których uczestniczy Rzeczpospolita Polska (np. Grupa Wyszehradzka, Trójkąt Weimarski);</p> <p>20) przedstawia cele organizacji regionalnych i subregionalnych o charakterze ogólnym: Wspólnoty Niepodległych Państw, Organizacji Państw Amerykańskich, Stowarzyszenia Narodów Azji Południowo-Wschodniej, Ligi Państw Arabskich i Unii Afrykańskiej;</p> <p>22) przedstawia cele międzynarodowych organizacji gospodarczych: Środkowoeuropejskiego Stowarzyszenia Wolnego Handlu, Współpracy Gospodarczej Azji i Pacyfiku, Północnoamerykańskiej Strefy Wolnego Handlu i Organizacji Państw Eksportujących Ropę Naftową.</p>
IV. UNIA EUROPEJSKA						
15.	2	<ul style="list-style-type: none"> ■ integracja europejska ■ Unia Europejska ■ prawo europejskie państwa członkowskie UE 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ wymienia kulturowe i historyczne podwaliny jedności europejskiej; ■ przedstawia główne etapy gospodarczej integracji europejskiej po II wojnie światowej; ■ wymienia państwa członkowskie Unii Europejskiej; 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ przedstawia czynniki, które doprowadziły do integracji europejskiej po II wojnie światowej; ■ charakteryzuje okoliczności, w których doszło do akcesji kolejnych państw do Unii Europejskiej; ■ omawia, w jaki sposób ewoluował charakter prawny wspólnot europejskich/Unii Europejskiej; 	<p>VII. Współczesne stosunki międzynarodowe. Uczeń:</p> <p>8) wymienia obowiązujące akty prawa pierwotnego Unii Europejskiej; lokalizuje jej państwa</p>	<p>XIV. Integracja europejska. Uczeń:</p> <p>1) wykazuje kulturowe i historyczne podwaliny jedności europejskiej;</p> <p>2) przedstawia etapy powojennej integracji europejskiej (w aspekcie gospodarczym – od strefy wolnego handlu do wspólnego rynku) i najważniejsze postanowienia</p>

			<ul style="list-style-type: none"> wskazuje najważniejsze akty prawa pierwotnego wspólnot europejskich i Unii Europejskiej; podaje główne postanowienia z obowiązujących aktów prawa pierwotnego Unii Europejskiej; wyjaśnia znaczenie zasad pomocniczości, subsydiarności i solidarności. 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia, w jaki sposób ewoluowały cele i formy działalności wspólnot europejskich /Unii Europejskiej. 	<p>członkowskie; przedstawia podstawowe obszary i zasady działania Unii Europejskiej.</p>	<p>aktów prawa pierwotnego: <i>Traktatu ustanawiającego Europejską Wspólnotę Węgla i Stali, Traktatu ustanawiającego Europejską Wspólnotę Gospodarczą, Traktatu ustanawiającego Europejską Wspólnotę Energii Atomowej, traktatu fuzyjnego i Jednolitego aktu europejskiego;</i></p> <p>3) przedstawia integrację w ramach Unii Europejskiej (w aspekcie gospodarczym – od wspólnego rynku do unii gospodarczo-walutowej) i najważniejsze postanowienia aktów prawa pierwotnego: <i>Traktatu o Unii Europejskiej (traktatu z Maastricht), traktatu amsterdamskiego i traktatu nicejskiego;</i></p> <p>4) rozważa kwestię charakteru prawnego Unii Europejskiej, korzystając z przepisów traktatu z Lizbony i wskazując na zasady pomocniczości, subsydiarności i solidarności.</p>
16.	2	<ul style="list-style-type: none"> kompetencje UE Rada Europejska Parlament Europejski Komisja Europejska Rada Unii Europejskiej Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia główne organy/instrukcje Unii Europejskiej; przedstawia najważniejsze cele, formy działania i zasady funkcjonowania głównych instytucji Unii Europejskiej; omawia zagadnienie legitymizacji głównych instytucji Unii Europejskiej. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> określa zakres uprawnień poszczególnych instytucji Unii Europejskiej; porównuje formy legitymizacji głównych instytucji Unii Europejskiej; charakteryzuje rolę i formy działalności Komisji Europejskiej i Rady Europejskiej oraz wskazuje współzależności między tymi instytucjami; przedstawia strukturę organizacyjną Komisji Europejskiej; omawia strukturę organizacyjną Rady Unii Europejskiej, w tym wyjaśnia, jaka jest rola poszczególnych składów Rady i jej komitetów; przedstawia strukturę organizacyjną Parlamentu Europejskiego, w tym rolę frakcji parlamentarnych i różnego rodzaju komisji; dokonuje krytycznej analizy funkcjonowania głównych instytucji Unii Europejskiej. 	<p>VII. Współczesne stosunki międzynarodowe. Uczeń:</p> <p>8) wymienia obowiązujące akty prawa pierwotnego Unii Europejskiej; lokalizuje jej państwa członkowskie; przedstawia podstawowe obszary i zasady działania Unii Europejskiej;</p> <p>9) przedstawia najważniejsze instytucje Unii Europejskiej: Komisję, Radę, Parlament, Radę Europejską i Trybunał Sprawiedliwości.</p>	<p>XIV. Integracja europejska. Uczeń:</p> <p>5) przedstawia zadania Rady Europejskiej i Parlamentu; wyjaśnia kwestię legitymizacji obu tych instytucji;</p> <p>6) przedstawia podział kompetencji pomiędzy Komisją i Radą; wyjaśnia strukturę Komisji oraz rolę komitetów i grup roboczych Rady;</p> <p>7) charakteryzuje działalność Unii Europejskiej w sferze wymiaru sprawiedliwości i spraw wewnętrznych; przedstawia najważniejsze kompetencje jej instytucji sądowych.</p>
17.	2	<ul style="list-style-type: none"> unia gospodarcza i walutowa Europejski Bank Centralny dochody i wydatki Unii Europejskiej 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia główne formy działania Unii Europejskiej w sferze wymiaru sprawiedliwości i spraw wewnętrznych; omawia główne formy działania Unii Europejskiej w sferze polityki zagranicznej oraz bezpieczeństwa i obrony; 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> przedstawia główne problemy i wyzwania stojące przed Unią Europejską w sferach wymiaru sprawiedliwości, spraw wewnętrznych oraz polityki zagranicznej, bezpieczeństwa i obrony; wymienia pozytywne i negatywne aspekty funkcjonowania strefy euro; 		<p>XIV. Integracja europejska. Uczeń:</p> <p>7) charakteryzuje działalność Unii Europejskiej w sferze wymiaru sprawiedliwości i spraw wewnętrznych; przedstawia najważniejsze kompetencje jej instytucji sądowych;</p> <p>8) charakteryzuje działalność Unii</p>

		<ul style="list-style-type: none"> Europejski Trybunał Obrachunkowy przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości wspólna polityka zagraniczna i bezpieczeństwa 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje państwa członkowskie należące do strefy euro; przedstawia główne założenia unii gospodarczej; podaje główne zadania Europejskiego Banku Centralnego; wskazuje źródła dochodów Unii Europejskiej i charakteryzuje strukturę jej wydatków; omawia zasady tworzenia budżetu unijnego; przedstawia zadania Europejskiego Trybunału Obrachunkowego. 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje i ocenia globalną rolę Unii Europejskiej; przedstawia kompetencje Komisji Europejskiej, Rady Unii Europejskiej i Parlamentu Europejskiego w procedurze uchwalania i realizacji budżetu Unii Europejskiej; formuluje i uzasadnia własne stanowisko w sporze dotyczącym oceny zasad funkcjonowania, form działalności i zakresu kompetencji Unii Europejskiej. 		Europejskiej w sferze polityki zagranicznej oraz bezpieczeństwa i obrony; przedstawia pozycję i zadania Wysokiego Przedstawiciela Unii Europejskiej ds. Zagranicznych i Polityki Bezpieczeństwa; rozważa kwestię globalnej roli Unii Europejskiej; 9) wyjaśnia założenia strefy euro; przedstawia zadania Europejskiego Banku Centralnego i Europejskiego Systemu Banków Centralnych; 10) przedstawia dochody i wydatki budżetowe Unii Europejskiej i procedurę tworzenia budżetu ogólnego; charakteryzuje zadania Europejskiego Trybunału Obrachunkowego.
18.	1	<ul style="list-style-type: none"> polityka spójności UE fundusze europejskie polityki sektorowe UE konkurencja i ochrona konsumentów 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia główne cele europejskiej polityki spójności społecznej i gospodarczej oraz polityki konkurencji i ochrony konsumentów; podaje przykłady działalności Unii Europejskiej w ramach wybranych polityk sektorowych [kulturalnej; kształcenia i młodzieży; badań i rozwoju technologicznego; handlowej; rolnej; transportowej; ochrony środowiska; energetycznej; małych i średnich przedsiębiorstw]; wymienia główne fundusze Unii Europejskiej; wskazuje państwa aspirujące do członkostwa w Unii Europejskiej; wymienia główne kierunki integracji europejskiej; analizuje główne argumenty podnoszone w sporze na temat przyszłego rozwoju Unii Europejskiej. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> dokonuje krytycznej analizy założeń i form realizacji europejskiej polityki spójności społecznej i gospodarczej oraz polityki konkurencji i ochrony konsumentów; przedstawia problemy [polityczne, ekonomiczne, kulturowe] związane w ewentualnym rozszerzeniem Unii Europejskiej oraz z dalszą integracją państw w ramach organizacji; formuluje i uzasadnia stanowisko w sporze dotyczącym przyszłości Unii Europejskiej i kierunków dalszej integracji. 		XIV. Integracja europejska. Uczeń: 11) charakteryzuje działalność Unii Europejskiej w polityce spójności społecznej i gospodarczej oraz konkurencji i ochrony konsumentów; 12) przedstawia działalność Unii Europejskiej w wybranych politykach sektorowych (polityce: kulturalnej; kształcenia i młodzieży; badań i rozwoju technologicznego; handlowej; rolnej; transportowej; ochrony środowiska; energii; małych i średnich przedsiębiorstw); 13) przedstawia fundusze Unii Europejskiej i podaje przykłady ich wykorzystania na poziomie regionalnym i centralnym w Rzeczypospolitej Polskiej; 15) formuluje argumenty na temat przyszłości Unii Europejskiej w zakresie jej struktury i zadań oraz jej składu członkowskiego.
	1					
V. POLITYKA ZAGRANICZNA						
19.	1	<ul style="list-style-type: none"> dplomacja ambasada urząd konsularny racja stanu polityka zagraniczna III RP uczestnictwo Polski w ugrupowaniach 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie pojęcia „racja stanu”; wymienia główne zadania ambasad i konsulatów; charakteryzuje cele polskiej polityki zagranicznej w XXI w. oraz przedstawia sposoby ich realizacji; porównuje polską politykę zagraniczną z lat 90. XX w. z tą realizowaną przez państwo polskie współcześnie. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> uzasadnia, że organy władzy muszą kierować się racją stanu w procesie kształtowania polityki zagranicznej; porównuje status prawny, strukturę oraz zadania ambasad i konsulatów; charakteryzuje czynniki, które decydowały o kierunkach polskiej polityki zagranicznej w okresie od lat 90. XX w. do czasów współczesnych; dokonuje krytycznej analizy polskiej polityki 	VII. Współczesne stosunki międzynarodowe. Uczeń: 7) przedstawia, na przykładzie placówek Rzeczypospolitej Polskiej, zadania ambasad i konsulatów.	XV. Polska polityka zagraniczna. Uczeń: 1) wyjaśnia, jakie znaczenie w polityce zagranicznej państwa odgrywa racja stanu; wykazuje transformację celów, instrumentów i treści polskiej polityki zagranicznej od lat 90. XX wieku.

		regionalnych		zagranicznej po 1989 r.;		
				<ul style="list-style-type: none"> przedstawia cele i formy współpracy Rzeczypospolitej Polskiej z innymi państwami w ramach organizacji regionalnych. 		
20.	2	<ul style="list-style-type: none"> Polska w UE fundusze UE w Polsce obywatelstwo unijne 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia główne etapy procesu integracji Polski z Unią Europejską; przedstawia prawa obywatela Unii Europejskiej; pozyskuje z różnych źródeł informacje na temat pozytywnych i negatywnych aspektów członkostwa Rzeczypospolitej Polskiej w Unii Europejskiej; odszukuje w różnych źródłach informacje na temat wykorzystania funduszy europejskich w Rzeczypospolitej Polskiej; przedstawia czynniki, które wpływają na pozycję Rzeczypospolitej Polskiej w Unii Europejskiej; wskazuje przejawy europeizacji polskiej polityki zagranicznej. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> formuluje i uzasadnia własne stanowisko w sporze dotyczącym konsekwencji przystąpienia Rzeczypospolitej Polskiej do Unii Europejskiej; analizuje i przedstawia informacje dotyczące wykorzystania funduszy europejskich w Polsce, w tym prezentuje konkretne przykłady zrealizowanych dzięki nim inwestycji; charakteryzuje i ocenia pozycję Rzeczypospolitej Polskiej w Unii Europejskiej; przedstawia pozytywne i negatywne aspekty europeizacji polskiej polityki zagranicznej. 	VII. Współczesne stosunki międzynarodowe. Uczeń: 10) przedstawia prawa obywatela Unii Europejskiej; rozważa kwestię korzyści i kosztów członkostwa Rzeczypospolitej Polskiej w Unii Europejskiej.	XIV. Integracja europejska. Uczeń: 13) przedstawia fundusze Unii Europejskiej i podaje przykłady ich wykorzystania na poziomie regionalnym i centralnym w Rzeczypospolitej Polskiej; 14) rozważa kwestię skutków członkostwa Rzeczypospolitej Polskiej w Unii Europejskiej, odwołując się do danych statystycznych i wyników badań opinii publicznej. XV. Polska polityka zagraniczna. Uczeń: 2) wyjaśnia zmieniającą się pozycję Rzeczypospolitej Polskiej w Unii Europejskiej i determinanty tej pozycji oraz skutki europeizacji polskiej polityki zagranicznej.
21.	1	<ul style="list-style-type: none"> stosunki z państwami sąsiednimi relacje z USA stosunki polsko-chińskie 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia sąsiadów Polski oraz przedstawia ich relacje z UE i NATO; wskazuje cele i formy współpracy Rzeczypospolitej Polskiej z państwami sąsiednimi – zarówno w ramach UE i NATO, jak i poza tymi organizacjami; wymienia płaszczyzny współpracy z Rzeczypospolitej Polskiej z państwami sąsiednimi; przedstawia główne problemy w relacjach Polski z państwami sąsiednimi; omawia – na wybranych przykładach – cele, formy i instrumenty współpracy Rzeczypospolitej Polskiej z państwami pozaeuropejskimi, np. z USA czy Chinami. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> porównać cele, formy i instrumenty współpracy Rzeczypospolitej Polskiej z państwami sąsiadującym – zarówno tymi będącymi członkami UE, jak i tymi pozostającymi poza strukturami unijnymi; dokonyje krytycznej analizy relacji Rzeczypospolitej Polskiej z wybranymi państwami pozaeuropejskimi, np. z USA i Chinami; charakteryzuje relacje polsko-niemieckie i polsko-rosyjskie w okresie od początku lat 90. XX w. do czasów współczesnych. 		XV. Polska polityka zagraniczna. Uczeń: 3) charakteryzuje relacje Rzeczypospolitej Polskiej z państwami sąsiedzkimi będącymi członkami Unii Europejskiej; 4) charakteryzuje relacje Rzeczypospolitej Polskiej z państwami sąsiedzkimi niebędącymi członkami Unii Europejskiej; 5) wyjaśnia cele, instrumenty i treści kierunku euroatlantyckiego polskiej polityki zagranicznej, w tym relacje ze Stanami Zjednoczonymi Ameryki; 6) porównuje i ocenia relacje Rzeczypospolitej Polskiej z wybranymi państwami pozaeuropejskimi na podstawie samodzielnie zebranych informacji.
22.	1	<ul style="list-style-type: none"> udział Polski w misjach pokojowych i operacjach militarnych polskie inicjatywy na rzecz pokoju polaska pomoc humanitarna 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia współczesne misje pokojowe i operacje militarne, w których biorą udział polscy żołnierze, oraz lokalizuje na mapie miejsca, gdzie są one realizowane; przedstawia najważniejsze polskie inicjatywy na rzecz pokoju i demokracji w XXI w.; omawia formy i instrumenty polskiej pomocy humanitarnej i rozwojowej w XXI w. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> przedstawia okoliczności i cele uczestnictwa wojsk polskich w misjach pokojowych i operacjach militarnych w okresie od lat 90. XX w. do czasów współczesnych; dokonyje krytycznej analizy celów, przebiegu i skutków wybranych misji pokojowych lub operacji militarnych z udziałem wojsk polskich; uzasadnia konieczność zaangażowania Polski w działania z zakresu pomocy humanitarnej 		XV. Polska polityka zagraniczna. Uczeń: 5) wyjaśnia cele, instrumenty i treści kierunku euroatlantyckiego polskiej polityki zagranicznej, w tym relacje ze Stanami Zjednoczonymi Ameryki; 7) przedstawia udział Rzeczypospolitej Polskiej w międzynarodowych misjach

		i rozwojowa		i rozwojowej.		pokojowych i operacjach militarnych oraz polskie inicjatywy na rzecz międzynarodowego pokoju, demokracji oraz w zakresie pomocy humanitarnej i rozwojowej od lat 90. XX wieku.
	1					
VI. EDUKACJA I NAUKA						
23	1	<ul style="list-style-type: none"> ■ podział nauk ■ nauki społeczne ■ nauki humanistyczne ■ interdyscyplinarność ■ wkład Polaków w nauki społeczne 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ przedstawia obowiązujący w Rzeczypospolitej Polskiej podział nauk społecznych i humanistycznych; ■ określa zakres tematyczny badań prowadzonych w ramach poszczególnych nauk społecznych i humanistycznych [m.in. nauk o polityce, w tym o polityce publicznej, bezpieczeństwie, mediach, poznaniu i komunikacji społecznej, administracji, nauk prawnych, socjologii, psychologii, pedagogiki, etnologii, kulturoznawstwa]; ■ wymienia osiągnięcia wybitnych polskich przedstawicieli nauk społecznych: Bronisława Malinowskiego, Floriana Znanieckiego i Leona Petrażyckiego. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ przedstawia różne podziały nauk [w tym ten przyjęty na forum OECD]; ■ pozyskuje z różnych źródeł i prezentuje informacje na temat wybranej nauki społecznej lub humanistycznej [zakres tematyczny, instrumenty badawcze, osiągnięcia współczesnych badaczy, wybitni naukowcy, w tym najważniejsi badacze polscy]; ■ określa, jakie jest znaczenie nauk humanistycznych i społecznych we współczesnym świecie; ■ wyjaśnia, na czym polegają badania interdyscyplinarne, i przedstawia ich znaczenie we współczesnej nauce. 		<p>XVI. Edukacja i nauka. Uczeń:</p> <p>2) przedstawia obowiązujący w Rzeczypospolitej Polskiej podział nauk społecznych i humanistycznych; przygotowuje notatkę na temat wybranych nauk (spośród nauk o: polityce, polityce publicznej, bezpieczeństwie, mediach, poznaniu i komunikacji społecznej, administracji; nauk prawnych; socjologii, psychologii, pedagogiki; etnologii, kulturoznawstwa);</p> <p>3) przedstawia wkład w nauki społeczne znanych na świecie Polaków: Bronisława Malinowskiego, Floriana Znanieckiego i Leona Petrażyckiego.</p>
24.	1	<ul style="list-style-type: none"> ■ kwalifikacje zawodowe ■ formy kształcenia ustawicznego ■ formy podnoszenia lub zmiany kwalifikacji zawodowych ■ szkoły policealne 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ charakteryzuje strukturę szkolnictwa wyższego w Polsce; ■ pozyskuje z różnych źródeł informacje na temat wymagań rekrutacyjnych w szkołach policealnych oraz na wybranych uczelniach wyższych; ■ wymienić sposoby, formy i instrumenty wykorzystywane w procesie podnoszenia lub zmiany kwalifikacji zawodowych. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ planuje indywidualną ścieżkę edukacji po ukończeniu szkoły średniej; ■ odszukuje w różnych źródłach informacje o kwalifikacjach zawodowych niezbędnych do wykonywania wybranych zawodów lub pełnienia określonych funkcji; ■ uzasadnia konieczność uczenia się przez całe życie. 	<p>VI. Wybrane problemy polityki publicznej w Rzeczypospolitej Polskiej. Uczeń:</p> <p>4) przedstawia możliwości kontynuacji edukacji (studia I stopnia i jednolite magisterskie, szkoły kształcące w zawodzie); wyjaśnia, w jaki sposób podnosić swoje kwalifikacje zawodowe.</p>	<p>XVI. Edukacja i nauka. Uczeń:</p> <p>1) wyjaśnia, w jaki sposób można podnosić lub zmieniać swoje kwalifikacje zawodowe i dlaczego uczenie się przez całe życie jest jednym z warunków sukcesu w karierze zawodowej.</p>
25.	1	<ul style="list-style-type: none"> ■ uczelnie wyższe w Polsce ■ organizacja studiów w Rzeczypospolitej Polskiej i w Europie ■ szkoły doktorskie 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ wymienia rodzaje uczelni wyższych w Polsce; ■ przedstawia różnice między poszczególnymi typami studiów [studia I i II stopnia, jednolite studia magisterskie, studia doktoranckie, studia podyplomowe]; ■ pozyskuje z różnych źródeł informacje na temat interesujących go kierunków studiów. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ gromadzi, analizuje i prezentuje informacje na temat wybranej uczelni wyższej w Polsce [historia, zakres i charakter studiów, miejsce w rankingu szkół wyższych itp.]. 		<p>XVI. Edukacja i nauka. Uczeń:</p> <p>4) znajduje informacje o uniwersytetach oraz o innych szkołach wyższych w swoim regionie, a także o programie interesujących go kierunków studiów I stopnia lub jednolitych studiów magisterskich przez nie prowadzonych;</p> <p>5) przedstawia na wybranych przykładach zasady kwalifikacji kandydatów do szkół wyższych w Rzeczypospolitej Polskiej na kierunki studiów I stopnia lub jednolitych studiów</p>

26.	1	<ul style="list-style-type: none"> ■ matura międzynarodowa ■ Erasmus plus 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ wymienia warunki uzyskania matury międzynarodowej; ■ przedstawia warunki studiowania obywateli polskich w krajach Unii Europejskiej; ■ pozyskuje z różnych źródeł informacje na temat warunków studiowania w wybranych państwach świata. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ wymienia cele i zasady funkcjonowania programu „Erasmus plus”; ■ określa, jakie szanse edukacyjne daje abiturientom zdanie matury międzynarodowej; ■ gromadzi i prezentuje informacje na temat wybranej uczelni zagranicznej; ■ planuje indywidualną ścieżkę edukacyjną po ukończeniu szkoły średniej z uwzględnieniem możliwości studiowania poza granicami Polski; ■ wymienia wady i zalety studiowania w wybranych państwach [innych niż Polska]. 		<p>magisterskich.</p> <p>XVI. Edukacja i nauka. Uczeń: 6) przedstawia warunki podejmowania nauki w Unii Europejskiej oraz znajduje informacje na ten temat odnoszące się do wybranego państwa.</p>